

STANDARDIZACIJA IN TERMINOLOGIJA V NATU – VLOGA CENTROV ODLIČNOSTI

STANDARDIZATION AND TERMINOLOGY IN NATO – THE ROLE OF CENTRES OF EXCELLENCE

Povzetek Namen članka je predstaviti standardizacijo v Natu in sistem, ki podpira izvedbo nalog s tega področja. Avtor opisuje, kako ta razvija in pripravlja temeljno doktrinarno podlago na področju gorskega bojevanja. Poudari, kako pomembna je v Natu skrb za zagotavljanje povezljivosti pri mednarodnih operacijah zveze Nato in kako k izboljšanju te kakovosti pripomore dobra doktrinarna podlaga. Pri tem ugotavlja, da sta poleg standardizacije postopkov, opreme in izobraževanja pomembna upoštevanje ter uporaba ustrezne terminologije, kar odgovornim postavlja visoke zahteve za delovanje in podlago za poglobljene študije. Občasno namenoma uporabi angleško izrazje zaradi nazornejšega prikaza problematike, s katero se srečuje pri svojem delu. Članek, je prikaz, kako se osebje v resničnem okolju in pri vsakdanjem delu spoprijema s postavljenimi izzivi.

Ključne besede *Natova standardizacija, povezljivost, bojevanje v gorah, terminologija.*

Abstract The aim of the article is to present NATO standardization and a system that supports the execution of tasks in this field. The author describes how, in line with its mission, the Centre develops and prepares the fundamental doctrinal basis in the field of mountain warfare. He stresses the importance placed by NATO on the ensuring of interoperability in NATO's international operations and explains how good doctrinal basis can contribute to the improvement of this quality. In doing so, he notes that, in addition to the standardization of procedures, equipment and training, the adherence to and use of appropriate terminology are also important. This presents the personnel in charge with high operational demands and a basis for in-depth studies. In places, he deliberately uses English terms to illustrate the problems he encounters in his work. The article demonstrates how the personnel cope with the presented challenges in the real environment and during their daily work.

Key words *NATO standardization, interoperability, mountain warfare, terminology.*

Sodobni vojaški izzivi, maj 2020 – 22/št. 1

Uvod Kmalu po ustanovitvi Nata se je pojavila potreba po izboljšanju usklajenega razvoja politik, postopkov in opreme. Z vzpostavitvijo službe za standardizacijo, ki se je najprej imenovala Military Office for Standardization (MAS, 1951), pozneje NATO Standardization Agency (NSA, 1971), od leta 2014 pa se imenuje NATO Standardization Office (NSO), sta se povečali učinkovitost in uspešnost zavezništva. Naloge tega pomembnega telesa, ki deluje pod vodstvom Odbora za standardizacijo (Committee for Standardization – CS), so spodbujanje, usklajevanje, podpora in upravljanje dejavnosti na področju standardizacije. Standardizacija je opredeljena kot: »/.../ razvijanje in izvajanje konceptov, doktrin, postopkov in modelov, vzpostavljanje in vzdrževanje združljivosti, zamenljivosti ali enotnosti, z namenom doseganja potrebne interoperabilnosti na operativnem, administrativnem in materialnem področju« (AAP-03, 2015, str. 9). Pri Natovem Uradu za standardizacijo deluje terminološka služba (NATO Terminology Office – NTO), ki zagotavlja izvajanje politike in dejavnosti glede terminološkega dela standardizacije v Natu. Centri odličnosti, h katerim spada tudi Center odličnosti za gorsko bojevanje (COGB), smo z obema telesoma neločljivo povezani in zavezani k upoštevanju politik ter določil o Natovih standardizacijah.

1 TERMINOLOGIJA V NATU

Nato ima dobro standardizacijsko politiko, ki je v tako zapleteni organizaciji nujna za uspešno delovanje sil. Te sodelujejo v operacijah po svetu, ki so pogosto mednarodne sestave. Zavezanost k vključevanju in upoštevanju sprejetih standardov, ki je temeljni mehanizem za zagotavljanje visoke stopnje povezljivosti pri delovanju, je ena izmed glavnih nalog vseh Natovih teles, poveljstev in sil držav zaveznic. Enako pomemben del te zaveze je dosledna uporaba sprejete in predpisane terminologije.¹

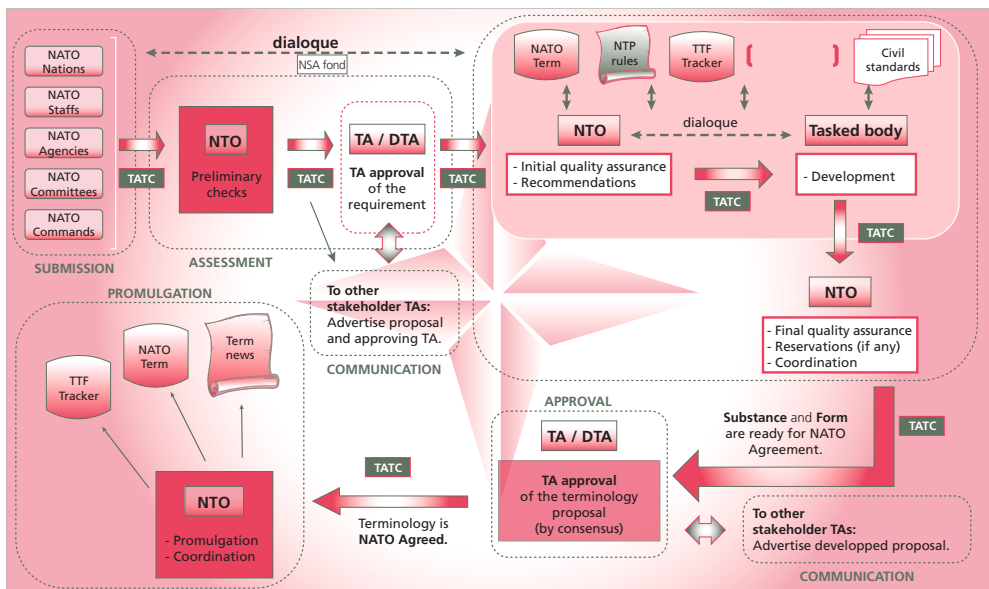
Samo priprava in sestavljanje standardiziranih postopkov in tehnik nista dovolj. Vsebinsko je treba standardizirati tudi jezikovno oziroma terminološko v obliki definicije. To je bistveno za učinkovito medsebojno razumevanje v večnacionalnih operacijah. Splošno sprejete definicije morajo omogočati enovito in nedvoumno uporabo pojmov na vseh ravneh. Pomanjkljiva ali celo neveljavna terminologija lahko znatno zmanjša želeni učinek pri uveljavljanju standardov v zavezništvu kot široki in kompleksni mednarodni organizaciji. V Natu sta torej prepoznani pomembnost jezika in terminologije kot znanstvene vede ter njuna praktična uporabnost. Ta dejstva je treba upoštevati pri uporabi veljavnih in sprejetih terminov ter med oblikovanjem novih terminoloških predlogov. Natova terminološka služba centralizirano vodi postopke in ugotavlja upravičenost ter način vpeljave novih terminov na podlagi dveh pomembnih dokumentov:

¹ Povzeto po Natovem terminološkem programu (NATO Terminology Programme – NTP), ki je sestavni del Natove politike o standardizaciji (NATO Policy for Standardization).

- a) Natove terminološke direktive (NATO Terminology Directive), ki predpisuje poglobljena načela terminološke standardizacije in celoto odgovornosti na področju terminologije;
- b) priročnika za razvoj Natove terminologije (NATO Terminology Manual, AAP-77), ki podrobno opisuje način priprave predlogov za nove Natove termine.

Dokumenta vsebujeta primerno podlago in predpisane postopke za proces uvedbe novega termina. Novi termini se pogosto pojavijo ob pripravi Natovega standardizacijskega dokumenta. Navadno je mogoče zaznati nejasnosti oziroma pomanjkljivosti ob pojavitvi nekega pojma ali postopka. Tovrstne potrebe so še izrazitejše, kadar je neko vojaško področje standardizacijsko slabo ali popolnoma nepokrito, kot je na primer bojevanje v gorskem svetu. To pomanjkljivost poskuša odpraviti Natov Center odličnosti za gorsko bojevanje s pripravo dokumentov, kot je ATrainP-6 – Izobraževanje in trening za bojevanje v gorah, ki je pripravljen in v postopku razglasitve, medtem ko se Koncept bojevanja v gorah in Taktika bojevanja v gorah (ATP-114)² še razvijata oziroma sta še na stopnji osnutka.

Slika 1:
Proces vpeljave
novega
termina (NATO
Terminology
Directive)

² *Allied Training Publication (AtrainP-6), Mountain Warfare Concept in Allied Tactical Publication (ATP-114) so trenutno edini Natovi dokumenti, ki se pripravljajo v Centru odličnosti za gorsko bojevanje. Center bo njihov skrbnik tudi v prihodnosti.*

2 NATO IN BOJEVANJE V GORSKEM SVETU – NIČ VEČ SIVA LISA

Na podlagi ustreznih zmogljivosti in priznane tradicije na področju gorskega bojevanja je bil leta 2015 za potrebe zavezništva v Poljčah pri Begunjah na Gorenjskem vzpostavljen Natov Center odličnosti za gorsko bojevanje (Nato COGB, angl. NATO Mountain Warfare Center of Excellence – NATO MW COE) kot eden izmed petindvajsetih Natovih centrov odličnosti, delujočih v državah članicah zavezništva. Center je bil vzpostavljen predvsem zaradi potrebe po zapolnitvi pomanjkljive doktrinarne podlage za gorsko bojevanje na ravni zavezništva, zato je njegovo glavno poslanstvo podpirati države članice zavezništva, partnerske in druge države ter mednarodne organizacije v izboljšanju zmogljivosti za bojevanje v gorskem svetu. Natov Center odličnosti za gorsko bojevanje je mednarodna organizacija. Njegovi temeljni nalogi sta oblikovanje in priprava konceptov, standardov in taktičnih ter tehničnih postopkov na podlagi učenja iz izkušenj (NATO MW COE Concept, 2016, str. 5). V Centru odličnosti deluje Oddelek za doktrine in standardizacijo, najpomembnejši nalogi tega oddelka pa sta poleg priprave potrebnih standardov in drugih s tem povezanih dokumentov razvijanje in uveljavljanje ustrezne terminologije s področja gorskega bojevanja.

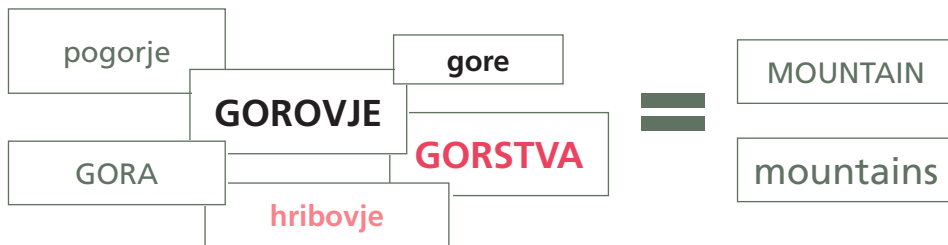
V centru in še posebej v Oddelku za doktrine in standardizacijo se povezujemo s številnimi Natovimi telesi ter delovnimi skupinami in nacionalnimi vojaškimi ter civilnimi organizacijami in službami, kot so službe za standardizacijo, Šola za tuje jezike Centra vojaških šol Slovenske vojske, univerze itn. Pomembno za delo centra je poznavanje Natovih standardizacijskih politik, direktiv in postopkov vpeljave novega Natovega termina. Ob tem se od pripadnikov centra zahtevata še ustrezno znanje angleškega jezika in poznavanje vojaške ter gorniške taktike, tehnike in terminologije.

3 PROBLEMATIKA TERMINOLOGIJE NA PODROČJU BOJEVANJA V GORAH

Nato določa lahki pehotni bataljon in lahko pehotno brigado kot primerni zmogljivosti za bojevanje v gorah ter ju uvršča k silam za kopensko delovanje (Bi-SC Capabilities Codes and Capability Statements, 2016). To področje urejajo dokumenti zavezništva za kopensko komponento (Allied Land Publications Architecture – ALPA), v katerih je trenutno veljavnih več deset dokumentov (standardizacijskih dogovorov – Stanagov, standardizacijskih priporočil – Stanregov in drugih povezanih dokumentov). V študiji, ki jo je kmalu po akreditaciji pripravil Natov Center odličnosti za gorsko bojevanje, pa je bila predstavljena ugotovitev, da področje gorskega bojevanja skoraj ni obravnavano. V dokumentih za načrtovanje in izvajanje operacij, zmogljivosti, izobraževanja in urjenja, nujnega za učinkovito delovanje, je gorsko bojevanje omenjeno le v skromnem obsegu. Povsem upravičeno je torej izražena potreba po zapolnitvi te pomanjkljivosti, tudi zaradi zavezanosti Nata k vzpostavitvi sil, zmognih delovanja v vsakršnem okolju, torej tudi gorskem.

Čeprav nekatere države zaveznice vzdržujejo močno in dolgoletno tradicijo na področju gorništvaja in gorskega bojevanja ter imajo ustrezne doktrine, predpisane taktične in tehnične postopke, izobraževanje in urjenje, je na ravni Nata vse te dokumente treba še pripraviti. Tega dela smo se z ustanovitvijo Natovega Centra odličnosti za gorsko bojevanje tudi lotili. Pregledali smo trenutno veljavno dokumentacijo, določili prednostne naloge in se povezali z Natovim Uradom za standardizacijo (NATO Standardization Office – NSO). Na podlagi naloge, ki jo je leta 2016 dodelil Natov Standardizacijski odbor za združene sile (NATO Military Committee Joint Standardization Board – MCJSB), smo začeli pripravljati prvi dokument, povezan z gorskim bojevanjem, in sicer ATrainP-6 (Allied Training Publication), v katerem je bilo treba vzpostaviti in opredeliti temeljne pojme o gorskem okolju in njegovih vplivih na delovanje, ki bi bili sprejemljivi za vse države zaveznice. Ob bolj poglobljeni študiji so se začeli pojavljati izzivi in težave. Veliko in težje premostljivo težavo predstavljata dve dejstvi: 1. v centru ni pripadnika, ki bi uporabljal angleščino kot materni jezik, in 2. pripadniki smo strokovnjaki na področju gorskega bojevanja, ne pa jezikoslovci. Eden takšnih izzivov se je pokazal na primer pri uporabi definicije za izraz gora (angl. *mountain*) in pri na videz preprosti množinski obliki gore oziroma gorovje (angl. *mountains*). Pojemovne opredelitve obstajajo in Nato jih povzema iz referenčnih slovarjev *Concise Oxford English Dictionary* (COED) za angleški in *Le petit Robert Dictionnaire du Française* za francoski jezik. Vendar se pri omenjenem zgledu nekoliko zaplete prav zaradi potrebe po upoštevanju sociološko-zgodovinskega in vojaško-taktičnega vidika.

Slika 2:
Za neko okolje (Alpe) značilno bogato, za drugo, manj bogato izrazje

Spomladi 2017 je v Hochfilznu v Avstriji Center odličnosti organiziral mednarodne delavnice o gorniški terminologiji, na katerih smo udeleženci med drugim poskušali ugotoviti, zakaj uporaba nekaterih pojmov in jezikovnih oblik naenkrat povzroči težave pri enotnem pomenskem razumevanju. Ugotovili smo:

- gorniku ni treba razlagati posameznih gorniških pojmov, saj »jih živi« in razume na podlagi svojih dolgoletnih izkušenj;
- gornik – laik uporablja pojem manj dosledno in si ob nejasnostih pomaga z opisovanjem, razlaganjem in dopolnjevanjem misli;

- okolje, iz katerega sogovornik izhaja, je precej vplivno, kar se kaže v nekaterih razlikah pri pojmi, ki jih je včasih treba upoštevati;³
- v civilni družbi ima gorski svet pogosto povsem drugačne pomen, vpliv in posledice kot v vojaškem okolju (po načelu DOTMLPFI).⁴

Poleg omenjenega je treba upoštevati še razlike, ki izhajajo iz številnih nacionalnih doktrinarnih dokumentov in standardov. Vse naštetu navsezadnje pomeni dolgotrajno iskanje enotno prepoznanih in ustreznih terminov.

Vrnimo se k prej omenjeni težavi z gorami (*mountains*). Če želimo pojem standardizirati in pravilno uporabljati v vojaških operacijah, mora biti tudi pravilno opredeljen, saj bo samo tako lahko predstavljal pravo sporočilo. Kako smo težavo reševali v našem centru odličnosti? Ko smo ugotovili, da bi se termin moral obravnavati, smo Natovemu Uradu za standardizacijo poslali terminološki predlog z obrazložitvijo, da je treba za termin gorovje (*mountains*) uporabiti primernejšo opredelitev oziroma ga opredeliti na novo. Naš predlog opredelitve se je glasil, da je gorovje (*mountains – Mts*) »zaokrožen prostor pridvignjenega dela zemeljskega površja, ki je od bolj uravnanega okoliškega površja razmejen z izrazitim vznožjem in ki ga sestavljajo posamezne gore, doline, grebeni in planote« (Terminology Tracking File, NTO (2018-0117 mountains – Mts)). S tem predlogom smo želeli opozoriti javnost na gore kot posebno, zaokroženo operativno okolje, ki ima izrazit in svojstven vpliv na načrtovanje ter izvedbo vojaških operacij. Sledile so obravnave na različnih ravneh, v različnih terminoloških skupinah in z obrazložitvami za ter proti. Nekaj je bilo tudi zahtev po določenih popravkih in konec leta 2017 je bil termin na sestanku podskupine oziroma panelu za kopensko terminologijo (Senior Land Terminology Panel – SLTP) delovne skupine za kopenske operacije (Land Operations Working Group – LOWG) v postopku potrditve (pridobitve oznake NATO Agreed) z opredelitvijo in ustreznim prevodom v francoski jezik (navajam originalni zapis v angleškem in predlog termina v francoskem jeziku, glej sliko 3):⁵

³ Na primer Mount Scott (Oklahoma, ZDA), ki se dviga »samo« 251 metrov v višino in po splošno sprejeti definiciji ni gora (Wikipedia).

⁴ Mišljeno kot operativno okolje, ki je del procesov načrtovanja z vidikov doktrine, organizacije, usposobljenosti, opreme, voditeljstva, kadrov, infrastrukture in interoperabilnosti (angl. DOTMLPFI – Doctrine, Organization, Training, Materiel, Leadership, Personnel, Facilities,).

⁵ V Centru odličnosti ne iščemo ustreznih prevodov v nacionalne jezike, saj pri delu uporabljamo samo angleški jezik in (Natovo) terminologijo. Prevodi v posamezne jezike in iz njih so odgovornost nacionalnih prevajalskih služb.

Slika 3:
Del zapisa iz
obrazca za
obravnava
terminov
Terminology
Tracking File,
TTF

mountains / montagne, sing.

Mts

„The spatially closed, higher parts of the earth's surface, that are demarcated from their flatter surroundings by a distinct mountain foot and are composed of single mountains, valleys, ridgelines and plateaus.

Notes: There is a distinction between low, high and extremely high mountains. The threshold between low and high mountains is at about 2400 meters, the threshold between high and extremely high mountains is at about 5500 meters.“

Montagne, sing. (preferred) / mountains

Montagnes, pl. (preferred)

[Le Petit Robert, 2017]

S potrditvijo termina bi bilo gorovje (mountains) prepoznano kot del zemeljskega površja, ki zahteva drugačna pristop in obravnava pri načrtovanju operacij. V čem se torej razlikuje od t. i. standardnega okolja? Gorovje si ljudje v splošnem predstavljamo kot območje s težko ali celo nedostopnimi vrhovi in pobočji, pogosto prekritimi s snegom in ledom, surovim vremenom in številnimi nevarnostmi. Razen naštetega je cestna infrastruktura slaba ali je sploh ni in je odvisna od vremenskih razmer, na primer hudournikov, erozije, plazov itn. Gre torej za okolje, ki ga izkušeni gorniki dobro poznamo in se obenem zavedamo, da ga je treba pozorneje predstaviti in skrbno obravnavati. Ob tej ugotovitvi smo v Centru odličnosti za gorsko bojevanje svoje raziskovanje nadaljevali in pripravili naslednji terminološki predlog, ki bi še bolj izpostavljal posebnosti delovanja v gorskem svetu, in sicer gorsko bojevanje (angl. *mountain warfare*). V postopku obravnave predloga v različnih Natovih terminoloških službah in telesih je bilo ugotovljeno, da trenutne slovarske definicije gesel zadovoljivo opredelijo oba pojma, *mountain* in *warfare*. Zato so v Natovi terminološki službi naš termin zavrnil in predlagali, da ga nadomestimo z *mountain terrain*.⁶ S predlagano spremembo obravnavanega termina se v Centru odličnosti za gorsko bojevanje nismo povsem strinjali. Čeprav s strogo terminološkega vidika obrazložitvi ne smemo nasprotovati, je zaradi velikih posebnosti gorskega okolja pri načrtovanju, izvedbi, oprepi in treningu vredno vztrajati pri prvotnem predlogu. V Natovi terminološki bazi lahko namreč najdemo podobne izraze, na primer

⁶ Terminološki predlog za opredelitev izraza *mountainous terrain* je »the engagement of forces in mountainous terrain with major differences in elevation, mobility restrictions, particular meteorological effects, as well as poor or non-existent infrastructure« (TTF 2018-0261).

elektronsko bojevanje, minsko bojevanje ipd., ki dokazujejo, da je določene pojme treba dodatno in obširneje opredeliti.

Naslednji primer, pri katerem smo zaznali težave, je bil termin višina, in sicer v pomenu nadmorske višine neke točke ali objekta. V Natovih referenčnih slovarjih (COED in Le Petit Robert) najdemo sopomenke: »*altitude, elevation in height*«. V slovarju AAP-06 je izraz »*altitude*« opredeljen kot »navpična razdalja nivoja, točke ali objekta, mišljenega kot točka, merjeno s (srednje) morske gladine« (v angl. »*The vertical distance of a level, a point or an object considered as a point, measured from mean sea level.*«). Beseda »*altitude*« ima v primerjavi z izrazom »*elevation*«, ki je v istem viru opredeljen kot »navpična razdalja točke ali nivoja na zemeljskem površju« (v angl. »*The vertical distance of a point or level, on, or affixed to,⁷ the surface of the Earth, measured from mean sea level.*«, AAP-06), majhno, vendar pomembno razliko. »*Altitude*« predstavlja višino neke točke v zraku (na primer višino leta letala), medtem ko pomeni »*elevation*« točka na zemeljski površini. Stavke o nadmorski višini kočice na Kredarici 2515 metrov bi torej lahko v angleščino prevedli kot »*elevation of Kredarica hut is 2515 meters above sea level*«.

Terminološko je to seveda korektno, vendar je težava izrazitejša v besedni zvezi »*high altitude*« (»*conventionally, an altitude above 10 000 metres*«, AAP-06), ki je z letalskega področja in je neuporabna za gorsko bojevanje, saj te višine ne presega nobeno gorovje na zemeljski obli. Uporaba termina »*high altitude*« v izrazih, ki opisujejo zaplete zaradi višinske bolezni, bi torej lahko bila prav tako sporna. Nekateri izmed njih so »*high altitude disease, high altitude cerebral edema*« (HACE) in »*high altitude pulmonary edema*« (HAPE). Ti so tudi omenjeni v končnem poročilu Natove organizacije za znanost in tehnologijo (NATO RTO Technical Report, 2011).⁸ Medicinska in posledično gorniška ter alpinistična stroka uporabljajo te termine v strokovnem in splošnem besedišču. Vsem v stroki je znano, da gre za resna fiziološka stanja in pomembne dejavnike, ki zahtevajo temeljito obravnavo ter skrbno načrtovanje operacij na velikih nadmorskih višinah, saj bistveno vplivajo na človeške psihofizične in motorične sposobnosti (RTO HFM-146, str. 5). Velike nadmorske višine lahko skupaj s številnimi neugodnimi meteorološkimi pojavi odločilno vplivajo na potek operacij, zato je nesprijemljivo, da je problematika terminološko sporna.

Sklep Nina Perčin povzema v svoji diplomski nalogi pisatelja in prevajalca Andreja Skubica, ki pravi, da je jezik družbene skupine orodje, s katerim posamezniki ne le komunicirajo in izražajo svoje mnenje, temveč tudi ustvarjajo svojevrsten pogled na svet. Pomembno je poudariti, da ni dovolj samo prebiranje besed, ki so opredeljene v slovarju posameznega jezika. Za razumevanje jezika kot kompleksnega pojava sta nujni poglobljena izkušnja in socializacija v neki kompleksni kulturi (po Perčin, 2014,

⁷ Krepko poudaril avtor članka.

⁸ Tehnično poročilo Organizacije zveze Nato za znanost in tehnologijo o izzivih tehnologije in raziskav na področju medicine vojaškega gornišva (angl. *NATO RTO Technical Report, Review of Military Mountain Medicine Technology and Research Barriers*).

str. 11). Zapisano pomeni, da se v posebnem in specializiranem (gorniškem) okolju razvijejo posebne lastnosti jezika. Zgornje trditve v civilnem okolju vsekakor veljajo in jezik tako tudi uporabljamo. Pri tem je dosledna uporaba določene in predpisane terminologije obveza ter dolžnost vseh, ki razvijamo področje standardizacije, če želimo v večnacionalnem okolju, kot je zavezništvo, zagotavljati primerno povezljivost. Kadar se splošno uporabljena in Natova terminologija razhajata, je treba predvsem vedeti, komu je neko sporočilo namenjeno. V povezavi z vojaškim gorništvom je naslovna javnost tudi iz negorniškega okolja, standardizirana terminologija pa ji mora biti predvsem razumljiva in v pomoč.

Literatura

1. NATO, 2018. *AAP-03 Edition K, version 1, Directive for the Production, Maintenance and Management of NATO Standardisation Documents*. NATO Standardisation Office, NSO.
2. NATO, 2018. *AAP-06, NATO Glossary of Terms and Definitions (English and French), Edition 2018*. NATO Standardisation Office, NSO.
3. NATO, 2018. *AAP-77 NATO Terminology Manual*. NATO Standardisation Office, NSO.
4. NATO, 2019. *AtrainP-6 Mountain Warfare Education and Training (final draft in promulgation)*.
5. *NATO Mountain Warfare Centre of Excellence, 2015. Mountain Warfare Within NATO, Initial Study, NATO MW COE*.
6. *NATO Policy for Standardization (C-M(2000)54)*.
7. *NATO Terminology Directive (PO(2015)0193-AS1), 2015*.
8. *NATO RTO Technical Report, 2011. Review of Military Mountain Medicine Technology and Research Barriers, Task Group HFM-146*.
9. Perčin, N., 2014. *Jezik kot »pogled na svet« (jezik, kultura in mišljenje)*. Diplomski naloga. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede. Splet, 23. januar 2020.
10. *Wikipedia. Mount Scott*. [https://en.wikipedia.org/wiki/Mount_Scott_\(Oklahoma\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Mount_Scott_(Oklahoma)), 20. januar 2020.